

Šventinė popietė Nepriklausomybės atkūrimo dienai

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos salėje LPKTS Kauno filialas surengė šventinę popietę, skirtą Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai ir Lietuvos vardo dienai paminti. Apie pastarąją kalbėjo LPKTS tarybos pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė. Lietuvos vardas pirmą kartą aptinkamas išrašytas Kvedlinburgo analuose. Juose rašoma, kad 1009 metų kovo 9-ąją, vykdamas krikštysti

pagonių, Lietuvos pasienyje buvo nužudytas šventasis Brunonas Bonifacas. Minėdami pirmajį Lietuvos vardo pamėjimą, prisimename ir tūkstantmetę mūsų valstybės istoriją. Šios datos paminėjimas skatina puoselėti istorinę atmintį, stiprinti Lietuvos visuomenės pilietinę savimonę ir skirti daugiau dėmesio pristatant Lietuvą pasaulyiui.

Šiemet sukančia 29 metai, kai atkurtata Lietuvos nepriklausomybė. Kovo

11-oji – svarbi Lietuvos valstybės diena. Minėdami svarbias datas, turime kalbėti apie lietuvius, pasklidusius po margą pašaulį, apie lietuviybės puoselėjimą, išsaugojimą ir perdavimą kitoms kartoms, apie kultūrų draugystę per meną. Turime kalbėti apie laisvės kovotojus, tremtinius ir politinius kalinius. Turime prisiminti moteris – Motinas, kuriančias, buriančias, puoselėjančias tautines tradicijas, užauginusias Lietuvos didžiavirius.

Pilnuteleje LPKTS salėje skambėjo Jūratės Dailydėnienės ir Daivos Mažeikaitės (kanklės) atliekamos dainos, aktorės Kristinos Kazakevičiūtės skaitomos išstraukos iš Aurelijos Davydavičienės sudarytų knygų „Mano laiškas Lietuvai“.

Renginio organizatoriai – LPKTS Kauno filialopirmininkas Vladas Sungaila ir Lietuvos universitetų moterų asociacijos Kauno skyriaus pirmininkė dr. Audronė Jurevičiūtė pasveikino svečius, įteikė atminimo dovanas.

Dalia POŠKINĖ

Koncertuoja Jūratė Dailydėnienė ir Daiva Mažeikaitė

Sovietų represijos prieš Lietuvos partizanus laikomas genocidu

Europos Žmogaus Teisių Teismas antradienį paskelbė, kad sovietų represijos prieš partizanus Lietuvos teismai pagrįstai pripažino genocidu.

Strasbūro teismas atmetė partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago sulaikymo operacijoje dalyvavusio buvusio KGB pareigūno Stanislovo Drėlingo skundą. S. Drėlingas ir jo advokatai

teigė, kad partizaninis judėjimas turi būti vertinamas kaip politinės grupės veikla, todėl veiksmai prieš partizanus negali būti laikomi genocidu.

Istorinėje byloje Europos teismas sutiko su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimu, kad sovietų okupantų vykdytas sistemingas Lietuvos partizanų naikinimas gali būti laikomas lietu-

vių tautos genocidu. Teisėjai pripažino, kad sovietų represijos turėjo tikslą paveikti lietuvių tautos demografinę padėtį, o partizanai ir jų ryšininkai, „atliko esminj vaidmenj saugant tautinj identitetą, kultūrą bei nacionalinę savimonę“.

Strasbūro teismas pabrėžė, kad nors S. Drėlingas pats nepriėmė spren-

dimo įvykdinti egzekuciją A. Ramauskui-Vanagui, „net ir eiliniis karys negali visiškai, aklai vykdyti įsakymų, šiurkščiai pažeidžiančių tarptautiniu lygiu pripažystamas žmogaus teises, ypač teisę į gyvybę“.

Už tokį sprendimą balsavo penki Strasbūro teismo teisėjai, du buvo prieš. „Tremtinio“ inf.

Laisvės kovų istorija – gyvosios istorijos pavyzdys

Vasario 20 dieną LPKTS Šiaulių filialas kartu su Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centru surengė respublikinę mokytojų konferenciją, skirtą LLKS tarybos Deklaracijos pasirašymo 70-mečiui. I konferenciją buvo pakvieti mokytojai, kiti švietimo specialistai, miesto bendruomenė. Konferencijos tikslas – paminėti Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos Deklaracijos 70-iasias metines, aplankytį Minaičių bunkerį, kuriame buvo pasirašyta istorinė Deklaracija.

Sovietinės okupacijos metais apie LLKS tarybos Deklaraciją buvo visiškai nutylima. Užaugo karta, nieko nezinanti apie ši istorinį įvykį. 1999 metais Lietuvos Respublikos Seimas, įvertinęs LLKS tarybos 1949 metų Vasario 16-osios Deklaracijos reikšmę Lietuvos valstybės tėstimui, priėmė įstatymą, kuriuo suteikė šiai Deklaracijai Lietuvos valstybės teisės akto statusą, o LLKS tarybą pripažino vienintelę teisėtą valdžią okupuotos Lietuvos teritorijoje, pripažino jos organizuotu

pasipriešinimo teisėtumą.

Šiemet minime šios Deklaracijos pasirašymo 70-metį. Organizuodami konferenciją siekėme skatinti domėtis Lietuvos rezistencijos istorija, fiksuooti ir rinkti rezistentų, tremtinių prisiminimus, įvairią su šiuo laikotarpiu susijusią dokumentinę, ikonografinę ir kitą medžiagą, formuoti objektyvų pozūrį į Laisvės kovų istoriją.

Konferencija prasidėjo Lietuvos himnu, kurį atliko šiauliečių choras „Tremtinys“. I renginį atvyko mokytojai iš Akmenės, Klaipėdos, Tauragės, kitų Lietuvos miestų ir, žinoma, Šiaulių, savivaldybės tarybos nariai, buvę tremtiniai.

Turiningą sveikinimo kalbą pasakė miesto meras A. Visockas. Gražaus ir prasmingo bendradarbiavimo palinkėjo Švietimo, kultūros ir sporto departamento, Švietimo skyriaus vedėja E. Minkuvienė. Buvusiu tremtinių choras atliko keletą dainų. Po to prasidėjo darbinė veikla. Pranešimą „1949 metų vasario 16 dienos Deklaracijos teisiniai ir istoriniai aspektai“ skaite LR Seimo

narys Arūnas Gumuliauskas. „Tremties patirtys: 1949 metų dokumentų svarba Lietuvai“ – Seimo kultūros komiteto narys Stasys Tumėnas, „Istorija mokykloje – pilietiškumo laboratorija“ – Šiau-

lių rajono Aukštelkės mokyklos – daugiafunkcio centro vadovas Vaidas Bacytis, „Praeitis gyva“ – LPKTS Šiaulių filialo pirmininkė V. Jokubauskienė. (keliamai į 2 psl.)

Išdavikai, kolaborantai ir jų advokatai

Tėsinys.
Pradžia Nr. 8 (1318)

J. Paleckis – okupantų įrankis

Justas Paleckis gimė 1899 metais Telšiuose, bajorų kilmės kalvio Ignato Paleckio šeimoje, kurioje augo šeši vaikai. Po pusmečio šeima išvyko į Rygą. Tėvai troško išmokslinti sūnų, bet Justas Rygos Nikolajaus gimnazijoje ištvertė vos keletą mėnesių. Jis dirbo spaustuvėje, neturėjo jokių politinių pažiūrų. Būdamas 18-metis išsijungė į kultūrinę lietuvių „Rūtos“ draugiją. 1918 metais jis nedvejodamas pasirinko Lietuvos pilietybę. Net užsirašė į kuriamą Lietuvos kariuomenę, tik kariautijam neteko. Lietuvos pasiuntinys Rygoje Ladas Natkevičius priėmė jį dirbtį sekretoriumi. Jis organizavo pasiuntinybės spaudos skyrių, leido biuletenu apie Lietuvą. Niekas nerodė, kad ateityje jis susidės su Lietuvai prieškomis jégomis. Su žmona Genovaite užaugino penkis vaikus.

Susidėjo su nepriklausomybės priešais

1926 metų pavasarį, kai rinkimus į Seimą laimėjo valstiečių liaudininkų sąjunga, prie kurios buvo prisišliejės J. Paleckis, jį paskyrė agentūros ELTA direktoriumi. Nors brandos atestatą jis turėjo, bet neturėjo aukštojo mokslo ir nemokėjo užsienio kalbų. Žmonos Genovaitės įkalbėtas, išstojo į Kauno universiteto Humanitarinį fakultetą. Jo mokslai truko vos metus. Po karininkų įvykydito perversmo tautininkai jį išmetė iš direktoriaus pareigų. Už tai J. Paleckis nekentė A. Smetonos valdžios. Šis prieškumas pamažu perėjo visai valstybei. Jis susidėjo su atvirais nepriklausomybės priešais, 1931 metais jis ten atsidūrė sąmoningai. Užmegzgė ryšius su pogrindine komunistų partija. Dirbo Lietuvos Raudonosios pagalbos organizacijoje. Sovietams pradėjus formuoti Lietuvoje savo penktąją koloną tarp inteligentų, jis pasinėrė į Lietuvos draugijos SSRS tautų kultūrai pažinti veiklą. Draugiją globojo ir rémė SSRS pasiuntinybė Kaune, o sovietų žvalgybininkai padėdavo J. Paleckui spręsti jo finansines problemas. Dar trečiojo dešimtmecio pabaigoje jis tapo mokamu informatoriumi. Vykdė LKP pavedimus.

1933 metais sovietų pasiuntinybė organizavo jo kelionę į Maskvą. Ten jis dalyvavo Centro vykdomojo komiteto posėdyje ir matė Staliną. Už kelionę jis

atsilygino knyga „SSRS mūsų akimis“. Tikrovės tame kūrynyje nedaug, bet papako, kad jis būtų laikomas sovietų įtakos agentu. 1938 metais Lietuvoje kilo rimta politinė ir moralinė krizė, kai kovą buvo priimtas Lenkijos ultimatas dėl diplomatinių santykų užmezgimo. Tuomet J. Paleckis Valstybės teatre pasakė liepsningą kalbą, kritikavo A. Smetonas valdžią ir reikalavo skubiau nuversti fašistinį režimą. Policija jį buvo suėmusi, bet po poros valandų paleido. 1939 metais, pasirašant Lietuvos ir SSRS savitarpio pagalbos sutartį, jis kreipėsi į sovietų pasiuntinybę, prašydamas patarti, kaip perimti valdžią ir sukurti „Lietuvos liaudies vyriausybę“, bet sovietai nepritarė. Jie turėjo kitą planą ir po metų Lietuvą aneksavo.

Už kolaboravimą atsilyginta

„Maištininkui“ J. Paleckui buvo paliktas gatvės provokatoriaus vaidmuo. Bene ryškiausią išpuolį jis surengė prie prezidentūros. Vilniaus sugržinimo Lietuvai proga vyko didelis mitingas. Jame J. Paleckis ėmė šaukti, kad lietuvių tauta už Vilnių turi būti dėkinga Sovietų sąjungai, ir ragino visus žygiuoti prie sovietų pasiuntinybės. Jis tada net nebuvu suimtas. Bet kai pasiuntinybėje pasivaišinta jo šutvė susirinko prie sunkiųjų darbų kalėjimo, J. Paleckis buvo suimtas ir išsiustas į Dimitravo priverčiamųjų darbų stovyklą. Po trijų savaičių jam pasiūlyta per tris paras išvykti į kurią nors užsienio valstybę. „Maištininkas“ pasirinko Latвиą. Bet po mėnesio jam buvo vėl leista sugržinti ir apsigyventi Kėdainių apskritije. Atrodo, Lietuvos vyriausybė bijojo sovietų pasiuntinybės.

Aneksavusi Lietuvą Maskva J. Paleckui atsilygino už pagalbą laidojant mūsų valstybės nepriklausomybę, atidavė jam likviduojamos šalies „prezidento“ postą. Nuo to momento jis taip visų sovietų nusikaltimų bendrininku, o kartais ir vykdytoju. Taip nutiko suimant ir ištremiant buvusį premjerą Antaną Merki, užsienio reikalų ministrą Juozą Urbšį ir jų šeimas. Išdavė sankcijas į Maskvos Liubenkos kalėjimą išvežti buvusį vidaus reikalų ministrą Kazį Skučą ir VSD direktorių Augustiną Povilaitį. Jis savo parašu pradėjo rinkimus į vadinančią „liaudies seimą“, nors puikiai žinojo, jog šiuo nutarimu likviduotas nepriklausomą Lietuvą ir pavers ją SSRS dalimi. Jis nei galėjo, nei norėjo atsisakyti. Pasirinko

okupantų įrankio vaidmenį.

Prasidėjus karui J. Paleckis pasitraukė į SSRS gilumą, o jam pasibaigus vėl buvo pasodintas į LSSR AT Prezidiumo pirmininko kabinetą. Jis pasiraše ir 1957 metų nutarimą, draudusį iš tremties paleistiems lietuviams sugržti į tévynę. Savo pareigose jis išbuvo iki 1967 metų. Paskui trejus metus éjo SSRS Tautybių tarybos pirmininko pareigas. Jis padarė viską, kad užsistikrintų patogią ir ramią senatvę, tačiau tapą vienu ryškiausiu Lietuvos nepriklausomybės praradimo simboliu.

Jo vaikaitis Algirdas Paleckis lygiuoja į valstybę pardavusį senelį. Vieinas už šnipinėjimą ir pagalbą sovietams gavo iš jų aukštus postus ir patogų gyvenimą, kitas už šnipinėjimą Rusijai sėdi Lukiškių kalėjime. „Ypač norėčiau būti vertas senelio, visada lygiuojuosi į jį. Jis turėjo reikalų su Stalinu,“ – taip A. Paleckis prieš dešimtmetį pareiškė viename interviu. Nemalonumai su teisėsauga néra vienintelis dviejų tos pačios dinastijos veikėjų bruožas. Kitas sutapimas – staigios ir netiketos jų metamorfozės, kai atrodantys lojalūs savo valstybės piliečiai staiga metasi į politiką ir tampa Lietuvai priešiškos valstybės įrankiais bei pastumdėliais.

P. Cvirkos išdavystės kelias

Petras Cvirka gimė 1909 metais Klangių kaime, netoli Veliuonos, gausioje šeimoje. 1918 metais pradėjo lankyti pradinę mokyklą. Jis, kaip ir jo tėvas, turėjo meninių gabumų. Tėvas mirė anksti, dar Petriukui mokantis pradinėje mokykloje. Motinai vienai auginti 5 vaikus buvo sunku. Petriukas mokėsi gerai, ypač gerai piešė. Nuo 1922 metų jis lankė Veliuonos progimnaziją, ten pradėjo rašyti. Didelę įtaką jam darė mokytojas V. Petronis, skleidęs kairišias laisvamaniškas pažiūras Veliuonos progimnazijoje. Jo įtakoje P. Cvirka, buvęs ateitininkų būrelio pirmininkas, konfliktavo su klebonu ir pasitraukė iš ateitininkų veiklos.

V. Petronis įtikino Cvirką stoti į Kauno meno mokyklą ir parūpino jam bendrabutį. Ten jis susipažino su būsimais komunistų bendrininkais Jonu Šimkumi bei Antanu Venclou. Gyvendamas bendrabutyje P. Cvirka savo šeimininkus išvadino „asilų kolegiją“, už ką buvo pašalintas iš bendrabučio. Tuo metu pasirodė jo knyga „Pirmosios mišios“, kuri buvo konfiskuota už tikinių jausmų ižeidimą. Kita knyga

„Saulėlydis Nykos valsčiuje“ sulaukė gero kritikos ir skaitytojų vertinimo. Bet tuo pačiu metu P. Cvirka žengė kitą žingsnį, nuvedusį jį išdavystės keliu, per žurnalą „Trečias frontas“, kuris greitai tapo marksistinių idėjų propaguotoju. 1930 metais šis žurnalas buvo uždarytas. Ieškota išeities. Draudžius siūlė užmegzti ryšius su komunistais ir dalyvauti jų spaudoje. P. Cvirka palaikė jo nuomonę ir savo eileraščius mėgino siustyti į Maskvos Priekalą. Jis neatsisakė komunistinės ideologijos. Bet reikėjo kaip nors pragyventi, dėl to rašė ir į kitą spaudą. To bolševikai negalėjo pakęsti. 1932 metais jie rašė: „Keistas tipas. Jis blaškosi, eina iš vien su mūsų priešais“, laikė jį provocatoriumi. Zigmantas Angarietis vadino jį politine prostitute. P. Cvirka atgailavo, atsiprašinėjo, verkšlono. Pagalba jam atėjo iš kitur. Švietimo ministerija jam davė 1500 litų kelionei į Prancūziją. Po to jis apsilankė SSRS Sevestopolyje, Odesoje, Kijevė. Po kelionės jis dar labiau émė šlovinti sovietinį rojų ir atgavo komunistų pasitikėjimą.

Artėjant 1940 metams, P. Cvirka dažnai lankėsi sovietų pasiuntinybėje, bičiuliavosi su Nikalojumi Pozniakovu, nesivaržė būti raudonojo ambasadoriaus ambasadoriumi. Okupaciją P. Cvirka sutiko su euforija. Jo energija liejosi per kraštus. Buvo kupinas įvairių projektų, liečiančių literatūrą, spaudą, meno gyvenimą. 1940 metais jis stoją į komunistų partiją, „išrenkamas“ į „liaudies seimą“ ir rugpjūčio mėnesį kartu su 20 išdavikų vyksta į Maskvą prašyti, kad Lietuva būtų inkorporuota į Sovietų sąjungą.

SSRS ir Vokietijos karų metus P. Cvirka praleido Rusijoje. Grįžęs į Lietuvą valstybinio posto negavo. Tapo sovietinės Lietuvos rašytojų sąjungos pirminknu. Uoliai saugojo kolegų ideologinių tyrumą. Įskundė rašytojų K. Jakubėnają. Šis buvo suimtas ir išsiustas į lagerius.

1947 metų gegužės mėnesį po rašytojų vakarėlio jis pasijuto blogai ir ligoninėje mirė. Pagyveno vos 38 metus, pusę jam skirto laiko talentingas rašytojas tarnavo ne savo tévynei, o jos valstybingumo priešams. Ir tai buvo jo paties sąmoningas pasirinkimas.

(Rašinyje panaudota Aro Lukšo straipsnių „Paleckij dinastija: pavidės prakeikimas“ ir „Petras Cvirka: nuo išdaigininko iki kolaboranto“ medžiaga)

(Bus daugiau)
Dr. Povilas JAKUČIONIS

Laisvės kovų istorija – gyvosios istorijos pavyzdys

(atkelta iš 1 psl.)

Lektoriai labai įdomiai perteikė savo žinias mokytojams. Išsakė pastebėjimą apie istorijos dėstymą mokyklose, paprašė daugiau dėmesio skirti šiam skaudžiam Lietuvos istorijos laikotarpiui.

Išklausius pranešimus, konferencijos dalyviai vyko į Minaičių bunkerį – muziejų. Ten sodybos šeimininkas papasakojo apie to meto įvykius. Apžiūrėjė bunkerį, dar nuvykome į Balandiškes, kur partizanai buvo įsikūrę prieš persikeldami į Minaičius.

Vakarop, kupini įspūdžių, susimaste, dvasia ir širdimi praturtėj, grįžome į Šiaulius.

Už bendradarbiavimą, ruošiant konferenciją, nuoširdžiai dėkoju Šiaulių švietimo centro direktorei Audronei Gelžinienei, Juliaus Janonio gimnazijos istorijos mokytojai Elvyrai Rickevičiūtei ir visiems konferencijos dalyviams.

Valerija JOKUBAUSKIENĖ,
LPKTS Šiaulių filialo
pirmininkė

Eduardo Manovo nuotraukos

Ivykiai, komentarai

Sovietinės liaudies rekonstrukcija

Gali priversti idiotą apeiti Žemės rutulį, bet visvien jam neįrodyti, kad Žemė yra apvali – tokia mintis kyla pabendravus su „kokiu nors“ neįveikiamu „kokios nors“ partijos gerbėju. Jam gali nors kuolą ant galvos tašyti, rodydamas į akivaizdžias nesąmones, bet nepadės niekas. Ypač tai būdinga „valstiečių-žaliųjų“ šalininkams, nematantiems akivaizdaus politinio regreso: iš vakarietiškos demokratijos principais grįstos visuomenės – į sovietinio mentaliteto „liaudį“. Ne veltui sakoma, kad kiekvienai kvailystei įvykti reikalinga kritinė masė. Klaušimas tik vienas – ar tą masę turi sudaryti protinė žmonių skaičius, ar kvailų? Nes dažnai būna, jog tas kvailystes išskrečia iš pažiūros protinė žmonės, turintys geruketinimų! Yra žmonių, šventai tikinčių, kad A. Verygos vykdama sveikatos apsaugos reforma yra nukreipta ligonio gerovei; jam (ligoniniui) pavyks sutaupyti vaistų sąskaita, nes ministras stengiasi pažaboti farmacineinkų apetus. Tam ir skirti generinių vaistų politika.

Rezultatas – lagoniai, anksčiau gaudavę brangius, tačiau kompensuojamus vaistus, dabar priversti tenkintis tų vaistų pakaitalais arba – už savus pinigus, be jokių kompensacijų – pirkti anksčiau naudotus. Kalbos apie psichologinį poveikį (atseit žmogui tik atrodo, kad jam sveikata pablogėjo) pakeitus vaistus, nors

iš tikro skiriasi tik pavadinimas, o vaistai lieka tie patys) neatlaiko kritikos, nes ne mažai ligonių patys nėra pajėgūs nei tuos vaistus vartoti, nei juo labiau nusipirkti. O pakeitus vaistus generiniai juos slaugantys žmonės ir gydytojai iš karto pastebi pablogėjimą... Kaip tą paaiškinti ištikimam A. Verygos šalininkui? O ką ir bekalbėti apie tai, kad šalia ministro veiklos neretai sušmėžuoja D. Kepenio kalbos apie aborto liekanas skiepuose?

Bet gal čia ir yra esmė to, ką mes vadiname „tarybine liaudimi“? Visi matė, kad komunistų partijos lyderis L. I. Brežnevės nupečės, bet vis vien plojo susižavėjė, šiam vos ne vos išstenėjus šabloniškus žodžius. Ir šiandien tie patys žmonės rypuoja, kad „prie rusu buvo geriau“ (bet nepastebėjau tarp jų nė vieno, kuris būtų pasilikęs „prie rusu“ – visi puolė prie vakarietiško gyvenimo gerovės!).

Taigi sovietmetis skiepijo „liaudies“ konstruktą, kad eiliniai žmonės įtikėtų, esą liaudis viską sprendžia. Žinoma, sovietų ideologai perlenkė lazdą – labai jau ryškus skirtumas buvo tarp eilinių mirtingųjų sovietinių žmogelių, sudarančių „liaudį“, ir komunistinės nomenklaturės, iš esmės gyvenančios uždarame nomenklaturinės gerovės pasaulyje. Beje, tai irgi viena iš priežascių, kodėl žlugo Sovietų sąjunga.

Tačiau daugelio galvoje pasiliko „vis-

ką sprendžiančios liaudies“ mentalitetas. Ir, savaime aišku, priešprieša „elitui“, kurį komunistiniai ideologai, be abejo, tapatino tik su „supuvusių Vakaru“ buržuazija. (Nors dar Antikos filosofai kalbėjo, kad liaudis kratosi valstybės valdymo naštos, tačiau nori, kad elitas ją valdytu teisingai. Trumpiau tariant, Antikos laikų liaudis buvo išmintingesnė...) Savo ruožtu prisiminkime, kokį mentalitetą Maskvoje sėdinčios kompartijos galvos konstravo mums, lietuviams – ogimesturėjome būti taiki žemdirbių tauta, kurios visa istorija – žemės arimas. Na, dar beldimas į medžius prašant miško dvasių ir dievų malonės. Jokių didžių kovų už valstybingumą, jokių neprisklausomos tautos ambicijų, o jei ir buvo kokios kovos, tai tik su kryžiuočiais, kurie, savaiame aišku, simbolizavo Bažnyčią ir Vakarus. Gal neįtikėtina, bet tuo patikėjusių žmonių buvo. Ir ne tarp kokių nors berašcių, bet aukso medaliu bausių vidurinę mokyklą!

Ar ne sovietinės liaudies konstruktą šiandien neprisklausomoje Lietuvoje bando diegti ir R. Karbauskio „valstiečių-žaliųjų sąjunga“, nusitaikiusi į provincijos gyventojų sluoksnius, sudarančius didesnę rinkėjų dalį? Žmonėms peršama „liaudies“ idėja maskuojama „tautiniai drabužiai“, atseit „baltiškomis“ pagoniškomis tradicijo-

mis. Bet ir čia prašaunama... Kur jūs matėte lietuvių valstietį, kuris nenusiimtu kepurės pro šalį einant valstybės Prezidentui? Juk tai pagarbos ženklas! Pagarbos, o ne nuolankumo, kaip bandoma įteigtis. Atsakyti, deja, teks teigiamai – matėme tokį vaizdą per Kovo 11-osios minėjimą istorinėje Seimo salėje, kur, einant pro šalį Prezidentei Daliai Grybauskaitei, ją „pagerbė“ „valstiečių-žaliųjų“ vyriausybės narys A. Veryga, nesuprantantis, kad su kepure nemandagu būtine tik bažnyčioje, bet ir valstybės vadovo akivaizdoje. Va tau ir „valstietis“... Greičiau proletaras iš Michailo Bulgakovo apsakymo „Šunsširdis“! Problema ne tik tas vienas žmogus su kepure – gi šalia būta kitų vyrių, kurie galėjo bakstelti alkūnė: „Ei, vyrioke, nuisiuk kepurę prieš damą!“ Kur tau!

Turbūt supratote, kad esmė ne kepurės kilnojimas. Esmė – požūris į valstybės institucijas ir tradicijas. Mandagumo, pagarbos ir pan. Juk už visų šių dalykų stovi santarvė, kuri, kaip žinote, yra tautos stiprybės pamatas. Net iš tololo nepanašu, kad R. Karbauskio „valstiečiams-žaliasiems“ tai rūpėtų. Jie dar net nepradėję Seimo pavasario sesijos pareiškė, jog jiems dirbtį trukdys „opozicija ir Prezidentė“. Suprask – va kas yra „liaudies priešai“!

Gintaras MARKEVIČIUS

Referendumų vajus ir emigracija

tūkstančių?! Dėl to gali kilti rinkimų legeityvumo problema. Reikės platesnio išaiškinimo visuomenei, kokias teises ir pareigas turės dvigubi piliečiai. Apsispręsti, ar visų valstybių piliečiams ar tik draugiškų leisti dvigubą pilietybę. Dabar tokiai turi apie 25 tūkst. žmonių.

Vienintelė Slovakija yra nustačiusi dvigubos pilietybės draudimą. 7 ES valstybės ir Estija nenumato dvigubos pilietybės, o 6 tokį institutą turi.

Norint padėti tévynei, visų pirmą reikia noro, o ne pilietybės, taip teigia Ž. Pavilionis.

Kaip matome, jau prieš metus buvo aišku, kokias problemas sukels dviguba pilietybė.

Referendumo grėsmė

Vytautas Landsbergis: „Referendumai be apgavysti. O gal su?“ Piliečiai turi aiškiai suvokti, už ką balsuoja. Juk buvo Artūro Paulausko vardu renkami parašai prieš stojimą į NATO. Ar to meto socdemų prieš Visagine atominių elektrinės statybą? Ar „Sevron – von“ – padariusių daug politinės ir materialinės žalos Lietuvai ir jos gyventojams. Praradome daug gerų investicijų ir gerą vardą.

Už ką balsuosime? Ar už tai, kad būtų pakeistas valstybės valdymas, sumažinant Seimo narių skaičių (populiariu) ir juos renkant vienmandatėse apygardose (kur lems pinigai per vietinę žiniasklaidą ir susimetančias grupuotes turtuolių). Žmonės balsavo nepritardami statytį japonišką reaktorių Visagine ir atvėrė vartus Astravo pabaigai. Kas už tai turėtų atsakyti?

Referendumas dėl dvigubos pilietybės (jau čia apgavystė, nes kalbama apie atvirumą daugybinei pilietybei). Teigiama nekalta, kad tai turimos lietuviškos pilietybės išsaugojimas. O ar tokiemis trigubiemis piliečiams liks Lietuvos piliečių pareigos tarnauti Lietuvos kariniuomenėje, dalyvauti sveikatos draudime? Kas atsakys už nepažistamų žmonių sažinę? Nes nuo jų pasirinkimo priklaušo paklusnumas Lietuvos ištatytiams, ištikimybės priesaika kitai valstybei? Gali atsiliepti ir labai seniai išvykę. Gal į Rusiją ar kitas NVS šalis. Gal buvo persekiojami už nusikaltimus Lietuvos valstyje? Nejuntantiems dabarties Lietuvai jokių pareigų bus pasiūlyta teisė spręsti svarbiausius Lietuvos reikalus?

R. Karbauskis turi idėją, kaip lengvai pakeisti Konstituciją, nes jis vis kliudo jam vykdyti rinkiminius pažadus. Pateiks šį klausimą 2/5 piliečių ir... problemos néra. „Profesionalai“ žavisi britais, kurie su „Brexit“ apgavo patys save. Jis mažina Seimą. Pakaks ir vieno visažinio parlamentaro ir vieno Kultūros komiteto (ir niekas netrukdyti Seimo darbo). Bet Konstitucinis Teismas mano, kad skelbiant referendumą buvo pažeistos procedūros. Ir tikrai dviejų Seimo pirmininkų (R. Karbauskio ir V. Pranskevičio) nereikia.

Štai ką apie šią problemą galvoja Seimo narys Andrius Navickas: „Valstiečių profesionalai“ siūlo mechaniskai sumažinti Seimo narių skaičių dviečišcia. Dabar tai yra svarbiausias jų prioritetas. Jei Seime iš tikro nebūtų diskusijų, konstruktyvių ginčų, kompromisų, tai ir vieną paliktas Seimo narys galė-

tų retransliuoti tautai iš kosmoso (R. Karbauskio) gautus nurodymus. (Ironija)

Ar dalies parlamentarų atsisakymas stiprins demokratiją? Jei sumažės narių Seimo komitetuose, darbo grupėse, komisijose? Ne. Svarbios temos liktų anapus akiračio. Ar bus gerai, jei padidės rinkimų apygardos? Ne. Tai tik atitolintų žmones nuo jų išrinkto atstovo. Ar gerai, kai dėl to nebūtino reikalo imamas keisti Konstituciją – politinių procesų stabilumo garantą? Žinoma, ne. Ar dėl to sumažinimo neliks Seime tinginių ir „artistų“, klounų ir reksnių, kurie trukdo Seimo darbui? Ar pagerės Seimo darbo kokybė? Tikrai ne. Nes reksniai ir kluonai daugiausia išrenkamvie mandatėse apygardose. Geriausia ką gali padaryti piliečiai, tai neiti į tokius referendumus.

Gegužė vyks du referendumai: dėl Seimo narių skaičiaus mažinimo ir dvigubos pilietybės. Tuos referendumus reikia boikotuoti.

Emigracijos statistika

Milda Kniežaitė „Lietuvos žiniose“ rašė, kad iš Lietuvos jau emigravo milijonas žmonių. Ar tikrai? Pažvelkime į emigracijos istoriją po 1990 metų. 1988 metais buvo skelbiamas, kad Lietuva gyvena apie 3,6 milijono žmonių. Dabar Lietuva gyvena apie 2,8 milijono. Taigi iki milijono jau trūksta 200 tūkst. Iki 1989 metų išvyko kelios dešimtys žydų tautybės šeimų į savo tévynę Izraelį. Nujausdami, kad Lietuva bus nepriklausoma, pradėjo trauktis represijų vykdytojai.

(keliamas į 7 psl.)

„Valstiečiai“, atšventę savo valdymo pusę kadencijos, apsižiūrėjo, kad mažai ką iš savo rinkinių pažadų yra įvykdę. Svarbių struktūrinių reformų nebuvu arba jos buvo nevykę skubotos. Tad nusprendė savo „pasiekimus“ papildyti dviejų populatiniai referendumais, dėl Seimo narių skaičiaus sumažinimo ir dvigubos pilietybės įteisinimo. Abi šios nuostatos yra išrašytos į Lietuvos Respublikos Konstituciją. Jie anksčiau bandė šias Konstitucijos nuostatas pakeisti Seime, bet pritrūko balsų. Jau šio pavasario Seimo sesijoje laukia kitas rezonansinis keblus klausimas – piliečių vardų ir pavardžių rašymas asmens dokumentuose lotyniško alfabeto rašmenimis, w, x ir kt. Tai taip pat susieta su Konstitucija. „Valstiečiai“ įsigiedė per-rašyti keletą Konstitucijos straipsnių, tačiau Konstitucija nėra laisvas mokyklinis rašinėlis, jos stabilumas yra didelė vertė. Nevalia be rimto reikalo jos kaitalio. „Valstiečiai“ šią savo pačių sugalvotą problemą nori numesti įspėti visiems piliečiams per du referendumus.

Lygiai prieš metus „Lietuvos žinios“ rašė, kad turime pasakyti, kas ta dviguba pilietybė. Kur žmogus eis į kariuomenę? Kur jis mokėsmokesčius? Kokios iškambuspareigos? Konstitucijoje įvardinta piliečio pareiga tarnauti kariuomenėje, būti lojaliu valstybei, laikytis jos Konstitucijos ir įstatymų. Valstybės paslapčių įstatyme daugybinė pilietybė traktuojama kaip grėsmė ir neleidžiama dirbtis su slapta informacija.

Lietuvos piliečiai rinkimuose nėra aktyvūs. O gyvenantys užsienyje iš beveik milijono balsuoja vos keliolika

Prisiminimų popietės

Kiekvieno mėnesio paskutinę savaitę Panevėžio kraštotoyros muziejaus Pasipriešinimo sovietinei okupacijai ir Sąjūdžio ekspozicijoje vyksta buvusių tremtinių ir politinių kalinių prisiminimų popietės. Žilagaliai susitinka pasidalinti savo praeities prisiminimais. Kiekvienam susitikimui iš anksto paruošiama medžiaga, kuri pristatomą popietės metu: remiantis atskirų asmenų pasakojimais, surenkti eksponatai ir nuotraukos. Vėliau paruošta medžiaga perduodama muziejui, parengti straipsniai publikuojami spaudoje. Išsaugotos mažos, nuo laiko pageltuosis tremties nuotraukos ekrane virsuta didelėmis, gerai matomomis. Jose išryškėja jau seniai pamiršti žmonių veidai, tremtinių barakai, kaimai ir gyvenvietės, gamta, darbo vietas, upės su plukdomais sieliais ir gyvenamoji aplinka, kurioje vargo mūsų tautiečiai. Nuotraukose atspindili prabėgę metai: nuo mažos mergaitės ar bernuko, baikščiai prisišlejusio prie mamos ar tėvelio, iki paauglio, besidarbuojančio miške ar lentpjūvėje. Pasakojimai baigiami jau suaugusiu nuotraukomis, jaunuolių, išvykstančių studijuoti (nepaisant visų sunkumų ir trukdžių), ar jau pagaliau grįžtančių į išsvajotą Lietuvą.

Klausantis pasakotojų, nuotraukose atgimsta tremtinių istorijos. Deja, patys sunkiausi ir skaudžiausi ikykiai dažnai lieka neiliustruoti, nes tokiais momentais niekas nesifotografavo: partitos ligos, netekty, skausmingi išsiskyrimai su brangiais žmonėmis. Ne-pakeliamo darbo mirtinai iškamuoti veidai nebuvę fiksuojami. Juos visus matome besišypsančius, žiemą iki pusės paskendusius sniege, besidarbuojančius su kirviais ir pjūklais. Žvelgiant į nuotraukas, gali atrodyti, kad nei sunkumų, nei vargų, nei nušalusiu pirštų, nei iš alkio alpstancio kūno tremtiniai nejuto. Viską pasleplia vilties kupinos akys ir gyva šypsena, skirta tiems, kurie, likę Lietuvoje, laukia iš Sibiro grįžtančių artimųjų, mylimųjų, brangių žmonių, be kurių gyvenimas sustojo ir tapo tik ilgesingu laukimu.

Kiekvienas pasakojimas – tai atskira istorija žmogaus, jo šeimos, giminės ir mūsų tautos. Istorijos yra ir skirtingos, ir kartais labai panašios. Jau ne kartą popietės metu, besiklausydami pasakojimų ir žvelgdami į nuotraukas ekrane, atpa-

žino ir iš naujo vieni kitus atrado buvę vaikystės draugai. Prieš daug metų nubloksti į Sibiro žemes, apgyvendinti barakuose jie gyveno kaimynystėje ar net tame pačiame barake, lankė tą pačią mo-kyklą. Tie patys draugai, tie patys praminti takai ir tie patys prisiminimai, kurie kartais labai skaudūs, o kartais atgaivinantis ir džiugias akimirkas.

Sunkiausia klausytis ir užrašyti pasakojimus apie iš bado mirštančius vaikus, kurie būdavo taip nusilpę, kad jau nebegalėdavo atsikelti, ir tik verkė, verkė, prašydami duonos... Neįmanoma apsakyti, kaip skaudu... Bet taip buvo, motinos privalėjo eiti į darbą alkanos, palikusios mažus, išsekusius savo vaikus. O po darbo reikėjo iš miško pėsčiomis grįžti dešimt kilometrų į baraką, kad pamaitintų vaikus ir nors kiek pailsėtų, išsidžiovintų peršlapusius rūbus ir batus. Labai dažnai moterų rankos būdavo sužalotos, kai atšpusiaiš pjūklais ir kirviais pjaudavo ir genėdavo didžiulius medžius. Nuo šalčio ištinė sąnariai sunkiai besilankstydavo, į rankas sulindę rakstys pūliuodavo ir sunkiai gydavo, bet darbas nelaukė, nedirbsi – nevalgysi.

Liaudies patarlė sako, kad tik toks tokį supranta – ir tai tiesa. Nebuvęs tremtiniu ar politiniu kaliniu tikrai iki galo nesuprasi jų patirtų kančių. Galima tik išsivaizduoti, ir tai tik iš dalies, ką savo širdyse nešiojasi žmonės, sugrižę iš lagerių, kalėjimų ir tremties, kas įstrigę atmintyje kaip skaudžios rakštys, kai tik palietus vėl ima skaudėti.

Popietės baigiasi išpūdžių ir prisiminimų pasidalijimu prie kavos ar arbatos puodelio, skambant tremties dainoms, parvežtoms iš Sibiro, ir toms, kurios skambėjo gyvulinuose vagoneose vykstant į nežinią.

Skaudu, kad tokia dalia ištiko Lietuvą. Tikimės, kad laikas išgydys tau-tos žaizdas, bet pamiršti skaudžių istorijos puslapių negalime, neturime teisės, nes iš praeities turi mokyti ir stiprybės semtis ateities kartos. Labai teisingi mūsų Tautiškos giesmės žodžiai – „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia“. Tremtį ir lagerius iškentę žmonės moko: būkime stiprių, drąsių, išmintingų ir dorų žmonių tauta, nes mes galime būti tokie ir ne kartą tai įrodėme ne tik sau, bet ir visam pasaulyi.

Giedrė BALTUŠKIENĖ

Sveikiname

Sveikiname LPKTS Anykščių filialo narius jubiliejinio gimtadienio proga:
Napoleoną KALIBATĄ – 90-ojo,
Vytautą JUODZEVIČIŪ, Genovaitę PRATAPIENĘ – 85-ojo,
Juozą ADAMONIĮ ir Aldoną MATIUKIENĘ – 80-ojo,
Oną ADAMONIENĘ – 70-ojo.

Linkime stiprios sveikatos ir šviesių laimingų gyvenimo dienų.

LPKTS Anykščių filialo valdyba

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname sesutes AUDZEVIČIŪTES – Ireną BURKAUS-KIENĘ ir Reginą BIELSKIENĘ.

Jubiliejas – tik metų suma,

Tikras turtas kaupias širdy.

Tegul būna gera sveikata

Apkabinam, sveikinam! Mylim.

**LPKTS Šiaulių filialas,
Irkutsko likimo draugai**

*Garbingo amžiaus jubiliejas –
Vainikas metų praeities,
Kur rasi smilgų ir lelijų.*

Tokia pusiausvyra lemties,

Kad pilkų dieną šventė keičia...

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga sveikiname buvusių Irkutsko tremtinių, LPKTS Vilkaviškio filialo narę Daną BRAZYTE.

Linkime stiprios sveikatos, šviesių akimirkų, vilties, Dievo palaimos.

LPKTS Vilkaviškio filialas

Kotryną KRUŠINSKAITĘ-JANKUVIENĘ sveikiname garbingo 90-mečio jubiliejaus proga.

Laimingas tas, kas moka atvira širdim

GYvenimą praeiti ir mylēti žmones.

Tad būkite laiminga, kai paukščiai gržta,

Tad būkite laiminga, kai vasara prāysta.

Buvę Taljano tremtiniai

90-ojo jubiliejaus proga sveikiname 1941 metų buvusių tremtinį Vitalį STAUGAITI.

Linkime sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Kauno filialas

Mielieji,
būkit laimingi savo gimtadienio šventėje, būkit laimingi dieną ir vakarą,
būkit laimingi ne vien pavasarį, ir meilės žodžiais tegul draugai sveikins:
Eugeniją KUČIENĘ ir Teofilę TAMOŠIŪNIENĘ – 90-ojo,
Reginą JOVIENĘ, Bronę VASILIAUSKIENĘ ir Oną PUPELIENĘ – 85-ojo,

Alfoną Vytautą AUGULĮ ir Algimantą SKARINGĄ – 80-ojo,
Edvardą OREŠKĄ, Reginą RASIMAVIČIENĘ ir Algimantą PETKEVIČIŪ – 75-ojo,

Laimą SKERSIENĘ – 65-ojo gimtadienio proga.

Dievas te laimina iš aukštybių.

LPKTS Panevėžio filialas

Gražaus jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusių tremtinę, ilgametę LPKTS Šiaulių filialo Revizijos komisijos narę Stanislavą PURTULIENĘ.

Linkime geros sveikatos, džiugų gyvenimo akimirkų, Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Šiaulių filialas

Padėka

Dėkojame knygos „Tremties vaikai“ ketvirtos dalies leidybai paaukojusiam Ignui Požėlai – 2000 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Kviečiame!

Kviečiame apsilankytis LPKTS Patriotinių leidinių knygynelyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigytis knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius. Knygų galite įsigytis ir internetu www.lpkts.lt.

Liepynų kaimo partizanai

Kaune, Šančiuose, gyvenantis gydytojas, docentas Algirdas Baltuškevičius nesenai paminėjo 85-metį. Gimė Liepynų kaime, esančiamame Liudvinavos seniūnijoje, Marijampolės rajone. Jo tėvelis Jonas gyveno Trakiskių kaime, 1918–1919 metų Lietuvos nepriklausomybės kovų savanoris, parcieluojant Kvietiškio dvarą gavo 3 hektarų žemės sklypą. Apie 1921–1922 metus pasistaė gyvenamajį namą, ūkio pastatus, užveisė sodą. Jame tarp vaismedžių visuomet stovėjo 3–4 bacių aviliai. 1924 metais vedė Katariną Šlaniškytę. Sako, dvaro žemėse besikuriantys buvę savanoriai ūkininkai nusižiūrėjo į netolimo Kvietiškio dvaro liepynus, patys pamėgo šiuos gražius medžius, apsodino jais sodybas ir pavadino savo kaimą Liepynais.

Kažkada Algirdo seneliai Mykolas ir Magdalena Baltuškevičiai Trakiskiuose turėjo penkiolikos hektarų ūkį, augino gausią šeimą: sūnus Joną, Adomą, Kazį, Vladą, dukras Marytę, Petrutę, Magdaleną.

Jonas ir Katarina Baltuškevičiai savo žemėje augino cukrinius runkelius, laikė keletą karvių, turėjo daug vištų, žąsų, ančių. Per keletą metų prasigyveno, išsigijo dar tris hektarus žemės, susilaukė sūnelio. 1930 metais šeimą ištiko nelaimė. Po Vytauto gimimo motina susirgo krauso liga, gydėsi Kaune, Raudonojo Kryžiaus ligoninės akušeriniame skyriuje pas prof. Praną Mažylį. Sako, antibiotikus pakeitė geras liepų medus, tad moteris pasveiko. 1932 metais pasaulį išvydo Onutę, kitais metais gimė Algirdas, o 1939 metais – jauniausias Vladas. Deja, mamai susirgus, pirmagiminis mirė. Baltuškevičiai užaugino tris vaikus. Onutė Bandaluskienė – mokytoja, gyvena Kaune, Vladas yra literatas, poetas.

Algirdo Baltuškevičiaus atsiminimai

Mano vaikystė

Pirmaisiais sovietiniais metais pradėjau lankytis Liepynų kaimo pradžios mokyklos pirmajį skyrių. Prisimenu, jau buvo atostogos, kai 1941 metų birželio 22 dienos ankstą rytą tėvai mus, miegančius vaikus, prikėlė ir pasakė, kad prasidėjo karas, Vokiečių lėktuvai bombardavo Marijampolės miestą, ir mums reikėjo bėgti slėptis į kamarą. O tai buvo iš molio drėbta patalpa daržovėms lakyti. Tėvai manė, kad tenai kulkos mūsų nepasieks. Netrukus kaime pasirodė vokiečių kareivai. Jie mūsų neskriaudė. Bombardavimai aprimo, ir tėvai toliau galėjo šeimininkauti savo ūkyje. Net vietinė vokiečių valdžia davė rusų belaisvių padėti tėvams dirbtį ūkio darbus.

Rugsėjį pradėjau lankytis antrajį pradžios mokyklos skyrių. Vokiečių okupacijos metais naujų vadovėlių nebuvo, reikėjo naudotis prieškariniais vadovėliais, tik reikėjo iškirpti Salomėjos Neries eilėraštį „Poema apie Staliną“. Ir pradžios mokyklos mokytoja turėjo prisitaikyti prie naujos valdžios. Jei anksčiau garbino Staliną, tai dabar turėjo girti Hitlerį. Tuoju prasidėjo neramios dienos. Tėvai, nuvykę į miesto turgtą, parveždavo blogų žinių – miesto gyventojams įvestos maisto kortelės,

o gyvenantys žydai buvo persekiojami. Jie buvo varomi dirbtį prie sugriautų pastatų valymo, prikabinus prie kiekvieno dirbančio šešiakampę geltoną žvaigždę. Jeigu mano tėvai prieš karą galėjo laisvai bendrauti su savo pažistamų žydų šeimomis, jiems pardavinėjo grietinę, vištieną, kiaušinius ir iš to gaudavo šiek tiek pajamų, tai vokiečiai bendrauti su žydais uždraudė. Gerai prisimenu, kaip mano tėvai išgyveno, kai sužinojo apie žydų sušaudymą. Apie tai ir man, aštuonerių metų antro skyriaus mokinukui, teko patirti tokį vaizdą. Mūsų pradžios mokykla buvo apie 500 metrų nuo Marijampolės cukraus fabriko. Tad vieną 1942 metų rudens dieną mokykloje pertraukos metu staiga išgirdome žmonių riksma ir šaudymo salves. Žmonės kalbėjo, kad minėto fabriko vakarinėje dalyje buvo iškasti grioviai ir ten suvarytū žydų grupės, jų moterys ir vaikai buvo šaudomi. Atmintyje išliko kraupus vaizdas. Jau tada pagalvojau, kodėl turi žūti visai nekalti žmonės.

Prisimenu dar vieną įvykį iš mokyklos laikų. Tai įvyko 1944 metų pradžioje. Vieną šaltą žiemos rytą mokiniai susirinko į naujoje vietoje įsikūrusią mokyklą. Ilgai laukėme mokytojos. Tik po kelių valandų laukimo sužinojome, kad pamokos neįvyks, nes mūsų mokytojos vyra, kuris tarnavo vokiečių policijoje, nušovė rusų partizanai. Mes, vyresnių klasių moksleiviai, turėjome dalyvauti laidotuvėse. Tai buvo šalta žiemos diena, ir ten labai sušalome, pakol buvo sakomas rusus smerkiančios kalbos. Dar gerai, kad po to gavome keletą dienų atostogų.

1944 metų pavasarį baigiau pradžios mokyklą. Tada reikėjo išlaikyti baigiamuosius egzaminus ir po to jau įstoja į Marijampolės gimnazijos pirmąją klasę, išlaikęs stojamuosius egzaminus. Prasidėjo gana nerami atostogų vasara. Žmonės kalbėjo, kad jau artinasi antras karas, nes rusai varo vokiečius ne tik iš užimtos Rusijos dalies, bet jau artinasi ir prie Lietuvos. I mūsų sodybą pradėjo rinktis daug žmonių, kurie po pirmo Marijampolės bombardavimo gyveno dar išlikusiųose jos priemiesčiuose, o vietas vokiečiai ir jiems prijaučiantys lietuviai traukėsi į Vakarus. Prisimenu gerai, kai vieną tos neramios vasaros dieną atėjo pas mano tėvus atsisveikinti tėčio brolis Kazys, kuris tuo metu vairavo vokiečių tarnybos automobili. Jis atlydėjo jauniausias tėčio brolis Vladas, kuriam tada buvo 21-eri metai. Jis slapstėsi nuo vokiečių, kad jis nepaimtų į vokiečių kariomenę. Mano dėdė Kazys kalbino kartu vykti į Vakarus ir savo broli Vlada, bet jis tuomet pasakė, kad niekur nesitrauks iš savo tėvynės, nes ją dar reikės ginti nuo besiartinančių rusų ir kovoti už Lietuvos laisvę.

Ir štai, vieną karštą rugpjūčio mėnesio dieną vėl prasidėjo karas: atskrido rusų lėktuvai ir pradėjo naują Marijampolės miesto likučių bombardavimą. Kai bombos pradėjo kristi netoli mūsų sodybos, mano tėvai susiruoše bėgti iš savo namų. I dvirkinkį vežimą susikrovė reikalingus daiktus, pasiėmė maisto atsargą, dar prisirišo prie vežimo karvę. Mus visus tris vaikus suso-

Partizanas Vladas Baltuškevičius

Algirdas Baltuškevičius, 2018 metais

dino ant pakrauto vežimo, ir išvažiavome pietų kryptimi, kur nebuvo matyti bombų sprogimų. Išvažiuojant pamažėme jau susprogdintą Marijampolės cukraus fabriką. Už kokių 5–6 kilometrų apsistojome pas mano mamos giminaičius. Ten pagyvenę apie vieną savaitę, aprimus karos veiksmams, nustarėme sugrįžti į savo namus. Juos radome nesubombarduotus. Pasirodė rusų kareiviai buvo labai suvargę, prašė duoti valgyti ir skundėsi, kad jiems šis karas labai sunkus. Jie mažai tikėjosi pasiekti Vokietiją ir ten nugalėti Hitlerį. Tėvai šiaip taip nusėmė nuo savo laukų neblogai užaugusį derlių, o man reikėjo ruoštis eiti į gimnazijos pirmąją klasę. Karas dar nebuvo pasibaigęs, nors frontas buvo gerokai pasistumėjęs į vakarus. Mūsų Marijampolės gimnazija per stebuklą išliko nesubombarduota, bet buvo užimta, nes ten buvo įsikūrusi rusų karos ligoninė, o miesto ligoninė buvo apgriauta. Gimnazijai buvo paskirtas dar išlikęs prie miesto geležinkelio stoties dviejų aukštų mūrinis pastatas. Man pusę kelio teko eiti į pamokas geležinkelio bėgiais. Mokyklos klasės buvo ankštos, labai perkrautos, dažnai silpnai šildomos, kartais net su palais tekėdavo sėdėti klasėse.

Mokslas vykdavo dviejų pamainomis. Kai tėvai rytais, dar neprāšvitus, su reikalais važiuodavo į miestą, mane pavėžėdavo. Grįžtant po pamokų dažnai matydavau prie geležinkelio esančioje pievoje nusileidusį dvisparnį lėktuvėli, į kurį sukraudavo atvežtus sužeistus karius ir juos transportuodavo į didesnes karos ligonines. Varganai tėsėsi mokslas iki pavasario. Vieną gegužės mėnesio rytą sužinojome, kad karas jau baigėsi, ir mus visus mokinius suvarė į miesto centrą, kur reikėjo klaujyti vietus komunistų kalbą. Jie kalbėjo sustoję iš laikinai pastatyto medinės pakylos. Jau po kelių dienų mokiniams buvo liepta kraustytis su savo suolais miesto gatvėmis į sugrąžintos gimnazijos patalpas. Mokslas laikinai buvo nutrauktas, nes mokiniams reikėjo tvarstyti gana apleistą mokyklos aplinką ir švarinti klasės nuo paliktų sovietinių karių krauso pėdsakų. O mokslo metų pabaigoje reikėjo laikyti keliamuosius egzaminus į aukštęs klasę. Pagrindinėse gimnazijos patalpose pamokos vyko iki dvejomis pamainomis. Nuo ma-

no namų iki gimnazijos buvo penki kilometrai. Reikėjo eiti kaimo takais ir kelius, o pro sugriauto cukraus fabriko griuvėsius iš vis buvo sunku praeiti, pa-kol suvaryti vokiečių belaisviai jų neuvalė. Pasibaigus karui, miesto centre dar ilgai buvo sugriautų namų griuvėsių, pro kuriuos sutemus buvo bangu net praeiti.

Dėdė partizanas

Pas mano tėvus naktimis ateidavo partizanai, nes su jais buvo ir mano tėčio jauniausias brolis Vladas. Jis ateidavo su keliais draugais. Visada buvo geros nuotaikos, turėjo ilgus plaukus. Jiems buvo paruošta vieta praleisti dieną, o man, tuometiniam mokinukui, duodavo pinigų ir prašydavo mieste nupirkti papiroš. Už šią paslaugą gaudavau iš jų žiūronus, su kuriais galėjau slapčia pasidairyti po apylinkes. Tėvai man buvo griežtai uždraudę niekam neprasitarti, kad pas mus lankosi partizanai. Berods po dvejų metų iš Marijampolėje gyvenančių giminaičių gavome žinią, kad netoli miesto įvyko susišaudymas ir jo metu buvo sunkiai sužeistas mano dėdė Vladas, kuris turėjo špoko slapyvardį, dar gyvas ir paguldytas į ligoninę. Jis nuslėpė savo tikrą pavardę ir ligoninėje greitai mirė. Net giminės nežino, kur buvo palaidotas. (Šaltiniai teigia, kad minimas mūsų Trakiskių kaime vyko 1946 metų rugsėjo 2 dieną. Partizanai slėpėsi Mykolaicių sodyboje. Užpuolus kareiviams, sodybos šeimininkams pavyko pasitraukti, vienas ar keli partizanai žuvo, buvo užkasti Marijampolės žvyruobėse. Vladui Baltuškevičiui-Špokui pavyko pabėgti. Kaip teigė marijampolietė Dalydienė, Vladas tada buvo pavardę susitrimpięs ir vadinosi Baltuška. Taip jis įvardijo knygose ir Justinas Sajauskas, „Žinau tavovardą“, Aldona Vilutienė ir Justinas Sajauskas, „Ištark mano vardą“.)

Naujosiose Marijampolės miesto kapinėse 1944–1955 metais žuvusių ir iš įvairių užkasimo vietų bei kapinių ten perlaidotų Tauro apygardos partizanų, taip pat 2001 metų rugpjūčio mėnesį palaidotų identifikuotų keturių Tauro apygardos Vytenio būrio partizanų, užkastų Tuskulėnų dvarelyje Vilniuje, atminimui pastatytas paminklinis ansamblis. Jame yra ir Vlado Baltuškevičiaus-Špoko pavardė.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Istorija be „baltų dėmių“

Alytaus kautynėms – 100 metų

1918 metų vasario 16 dieną atkūrus nepriklausomą Lietuvą, jaunai valstybei karo pavojuj grėsė iš visų pusų, nes kaimyninės šalys – Sovietų Rusija, Vokietija, Lenkija – turėjo grobikiškų siekių. Reikėjo skubiai kurti kariuomenę. Gruodžio mėnesį Sovietų Rusijos Raudonosios armijos karinės pajėgos émė artėti prie Lietuvos. Gruodžio 29 dieną Lietuvos vyriausybė paskelbė atsišaukimą į tautą, kviečianti Lietuvos piliečius stoti savanoriais į kariuomenę ir ginti Lietuvos laisvę: „Vyrai! Ne kartą Lietuvos priešai norėjo uždėti ant mūsų amžiną nepakeliamą jungą, bet mūsų tévynė nenugalėta. Ji gyva.“

Šiandien visi išvydome laisvés rytojų švintant: Lietuvos nepriklausomybė neša visiems laisvę ir laimę; tad ginkime nepriklausomą Lietuvos valstybę! Vienybėje, kaip broliai, pasidavę kits kitam rankas, eikime drąsai į kovą, viisi, kaip vienas, stokim už tévynę!

Lietuva pavojuje!

Vokiečių kariuomenei atsitraukiant, jau įsibrovė Lietuvon svetimoji Rusijos kariuomenė. Ji eina, atimdamai iš mūsų gyventojų duoną, gyvulius ir mantą. Jos palydovai – badas, gaisrų pašvaistės, krauko ir ašarų upeliai.

Tat ginkim Lietuvą! Parodykime, jog esame verti amžiaus kovotos laisvés; šiandien Lietuvos likimas mūsų pačių rankose.

Nelaukdami toliau né valandos, kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvés, kas pajęgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos krašto apsaugą. Būrių būriais eikime iš kaimų, viensėdijų, miestų ir miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų laisvés ir tévynės ginti. Stokime drąsai pirmi į kovą.

Drąsai, be baimės, kaip mūsų tévai ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną tévynę, už Lietuvos valstybę!“

Alytaus savanorių telkimasis

Buvo pažadėta, kad Lietuvos vyriausybė duos kiekvienam savanoriui išlaikymą ir 100 markių algos mėnesiui. Be to, kiekvieno savanorio šeimynai mokės kas mėnesį po 50 markių.

1919 metų sausio 2 dieną Lietuvos vyriausybė iš Vilniaus persikėlė į Kauną. Kaunas tapo laikinaja Lietuvos sostine.

1918 metų gruodžio 18 dieną iš Vilniaus į Alytų atsikėlė 1-as pėstininkų pulkas. Pulkui vadovavo karininkas Jonas Galvydis-Bykauskas. Jame buvo 25 karininkai, 3 karo valdininkai, 1 karo gydytojas ir 32 kareivai. Alytuje pulkas užémė medines kareivines dešiniame Nemuno krante. Nuo gruodžio 21 dienos pulko karininkai buvo siuntinėjami į Dainavos krašto parapijas, kad paragintų jaunimą stoti į Lietuvos krašto apsaugą. Pulkas pradėjo sparčiai augti, nes savanoriai į Alytų pradėjo eiti dideliais būriais: gruodžio 27 dieną atvyko 51 savanoris, 28 dieną – 29 savanoriai, 29 dieną – 55 savanoriai, 30 dieną – 50 savanorių, 31 dieną – 73 savanoriai, 1919 metų sausio 1 dieną – 46 savanoriai; ir toliau kasdien atvykdavo nemažomis grupelėmis. I kariuomenę stojantieji savanoriai turėjo pasirašyti

toki pasižadėjimą: „Aš ..., čia pasirašę ..., kilęs iš ... apskričio ... valsčiaus ... kaimo ..., gimęs ... mėnesio ... dieną ... metų, kaip pilnateisis Lietuvos pilietis, su žinia savo tévų, niekieno neverčiamas, stoju į Krašto apsaugos „...“ pulką ir pasižadu nesigailėdamas savo sveikatos nė gyvasties ginti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Pasižadu šventai pildyti visas piliečio kareivio priedermes, dedamas ant manęs, laikinųjų valstybés įsakymų, ginant per šiuos pasižadėtus metus laisvę ir tévynę.“

1918 metų gruodžio 31 dieną karininkas J. Galvydis-Bykauskas buvo paskirtas Karo mokyklos viršininku ir išvykęs į Kauną. Jি pakeitė karininkas Kazimieras Ladyga, o nuo 1919 metų vasario 4 dienos pulkui vadovavo karininkas Antanas Juozapavičius, iki tol buvęs pulko vado padėjėjus.

Savanoriai buvo skubiai mokomi karinių dalykų. Trūko aprangos ir maisto, ginklai buvo rusiški, 1891 metų sistemos šautuvai, be durtuvų, kuriems trūko šovinių. Dauguma kareivių dėvėjo ne batus, o klumpes ir nagines. Tik vasario pradžioje buvo gauta kareiviskų batų, o vietas kepurininkas pasiuvuo kariams apie 800 kepurų su geltonais lankeliais. Savanoriai nešiojo ant kairės rankovės virš alkūnės taučių spalvų trikampius.

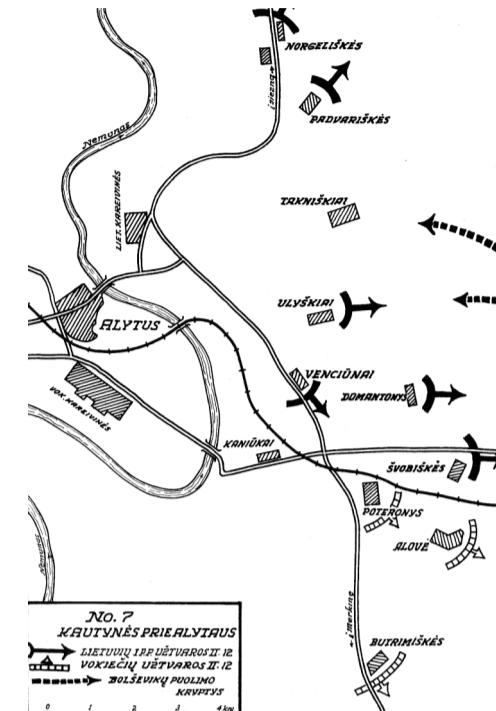
Alytuje buvo ir vokiečių īgula: 169 apsaugos brigados 14-as savanorių pėstininkų batalionas, husarų eskadronas ir artilerijos brigada – 4 baterijos, po 4 pabūklus kiekvienoje. Vokiečių kareivai buvo užémę kareivines kairiajame Nemuno krante. Abi jų dalys buvo mažos ir nedrausmingos. Santykiai tarp lietuvių ir vokiečių buvo įtempti, nes vokiečių kareivai savivaliavo, plėšikavo ir skriaudė gyventojus.

Vasario pradžioje 1-ame pėstininkų pulke jau buvo apie 600 savanorių. 1-ajame batalione buvo 1-a ir 2-a kuopos bei kulkosvaidžių kuopa. Batalionui vadovavo karininkas Ignas Musteikis. Kulkosvaidžių kuopa turėjo du sunikuosius kulkosvaidžius. 2-ajame batalione buvo 5-a, 6-a ir 7-a kuopos. Kulkosvaidžių neturėjo. Batalionui vadovavo karininkas Pranas Tamašauskas; 5-os kuopos vadas – karininkas Vladas Skorupskis. 1-a, 2-a, 5-a, ir 6-a kuopos buvo maždaug vienodo pajėgumo – apie 80–90 kareivių kiekvienoje. 7-a kuopa buvo dar tik steigama, teturėjo apie 30 neapmokyti ir neginkluotų savanorių. Dar buvo apie 30 savanorių mokomoji kuopa, ryšių būrys ir ūkio kuopa. Pulko dešiniajame sparne sargybą éjo vokiečių kareivai. Karininko Petro Genio vadovaujama 1-a kuopa saugojo barą Švobiškés–Domantonys–Venciūnai. Karininko Antano Žemaičio vadovaujamai 2-ai kuopai vasario 9 dieną išėjus į Prienų–Jiezno barą, pulke beliko tinkamos kautynėms tik 1-a, 5-a ir 6-a kuopos.

Vasario pradžioje su vokiečių īgulos vadovybe buvo sutarta bendromis jégomis saugoti Alytų nuo galimo Rusijos kariuomenės puolimo, tačiau santykiai su vokiečiais buvo nedraugiški, kartais grėsdavo net ginkluotais susi-

Karininkas Antanas Juozapavičius, 1917 m. Nuotrauka iš V. Kavaliausko rinkinio

Iš K. Ališausko knygos „Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918–1920 Chicago, 1972, T. 1, P. 145

rémimais. 1-asis pulkas turėjo saugoti ir ginti barą į šiaurę nuo geležinkelio linijos Alytus–Varėna, o vokiečiai – į pietus nuo tos geležinkelio linijos. 1-ojo pulko sargybos stovėjo: Švobiškés–Domantonys–Venciūnai–Ulyškiai; visos buvo nukreiptos į rytus. Kiti sargybos būriai Padvariškėse ir Norgeliškėse buvo nukreipti į šiaurės rytus. Vokiečių užtvaros buvo Poteronyse, Alovėje, Butrimiškėse ir toliau į pietus. Taip pat vokiečiai turėjo saugoti geležinkelio ir Kaniūkų tiltus per Nemuną. Alytaus vokiečių karių īgula saugojo ir Merkinės–Perlojos kryptį (žr. schemą Nr. 1).

Ruošimasis kautynėms

Vasario pradžioje buvo gauta žinių apie Raudonosios armijos (RA) pajėgas, kad Alytaus kryptimi žygiuojanti 700 kareivių vora, turinti 15 kulkosvaidžių ir 4 lengvas patrankas. Raudonarmiečių žygio tikslas buvo pulti Alytų, nes jie tikėjo, kad jiems padėsiai vokiečių spartakininkų (spartakininkais Lietuvoje buvo vadintami vokiečių kariai, komunizmo, bolševikų simpatikai, – aut.) sukilimai Alytuje ir Kaune. Be to, jie buvo numatę panaudoti Suvalkijos mažazemius valstiečius ir darbininkus ir sukelti neramumus užnugaryje. Vasario 10 dieną Alytuje vyko 1-o pulko vadovybės ir vokiečių brigados štabo pasitarimas dėl bendrų veiksmų prieš įsibrovėlius priešus. Pasitarimas vyko nesklandžiai. Iškilus bendros vadovybės klausimui, pasitarimas buvo atidėtas, vėliau jis visai neįvyko. Lietuviai ir vokiečiai nepasitikėjo vieni kitais. 1-asis pulkas ruošesi miestą ginti savo jégomis. Sprendžiant gynybos klausimą, daug rūpesčių kėlė ir šaudmenų trūkumas. Pulkas turėjo rusiškus šautuvus, bet labai mažai rusiškų šovinių. Vokiškų šovinių turėjo daugiau, bet neturėjo vokiškų šautuvų.

Atgabenti šautuvų iš Kauno buvo pasiūstas karininkas Pranas Gladutis. 2-ojo bataliono apginklavimas ir kitų perginklavimas turėjo vykti vasario 12 dieną. Gynimosi planas buvo paremtas tuo, kad ligivasario 13 dieną suskubuskuopų kareivius apginkluoti ir vasario 13

dieną jie galės išsidėstyti bare. Pirmasis karininko A. Juozapavičiaus sprendimas buvo tokis: „12 vasario 1919 metų Alytus. 2bataliono vadui. Paliepimas. Ryto, vasario 13 dieną 8 valandą ryto, 5 kuopa turi išeiti užimti frontą nuo kaimo Takniškiai ligi kaimo Vaidaugai; šie kaimai į šiaurės rytų pusę nuo Alytaus. 5 kuopa turi būti 10 valandą kaime Vaidaugai; 10 val. ryto kaime Vaidaugai būsiu ir aš ir smulkiau nurodysiu, kaip užimti frontą. Vienas būrys 6 kuopos 10 valandą turi užimti kaimą Ulyškiai, kuris yra į rytus nuo Alytaus; šiam būriui į kaimą Vaidaugai eiti nereik. 5 ir 6 kuopų vadams iš ryto 6 valandos išsiusti nuo būrio po 4 butininkus. 5 kuopa išsiunciā butininkus į kaimą Medukštą, Vaidaugai ir Takniškiai, 6 kuopos būrys išsiunciā butininkus į kaimą Ulyškiai. Būrys 6 kuopos turi laikyti ryšį su vokiečiais, stovinčiais kaime Poteronys. E. 1 pėst. pulko vado pareigas karininkas A. Juozapavičius“.

Šio sprendimo esmė buvo tokia: 5-a ir 6-a kuopomis sustiprinti saugomą liniją ir gintis, paliekant rezerve 7-ą kuopą ir mokomają komandą, tačiau šio plano vykdyti neteko. Buvo atsisakyta ir numatyto gynimosi plano. Pulkas šautuvus gavo vasario 12 dieną labai vėlai, apie 20 valandą. Tuo laiku raudonarmiečiai ir pradėjo pulti lietuvių ir vokiečių sargybinius. Alytu puolė Raudonosios armijos Pskovo divizijos 2-os brigados 3-ias ir 4-as šaulių pulkai, kuriuose buvo maždaug po 1000 karių. 3-as šaulių pulkas puolė pagal plentą Varėna–Alytus. Į šiaurę nuo Raudonosios armijos 3-io šaulių pulko puolė 4-as šaulių pulkas. Puolančiųjų jėgų daugumą raudonarmiečiai nukreipė prieš lietuvių karinius. 1-o pulko kuopos buvo paskubomis perginkluojamos. Atvežti iš Kauno vokiški šautuvai buvo 1888 metų modelio, kitaip užtaisomi negu rusiški. Jais naudotis kareivai visai nebubo įpratę, ir kautynių metu vadams teko ne vienam kareivui užtaisyti šautuvą ir moxyti šaudyti. Tai labai silpnino kareivų kovingumą, gadino jų nuotaiką.

(Bus daugiau)
Gintaras LUČINSKAS

2019 m. kovo 15 d.

Tremtinys

Nr. 10 (1320)

7

Kryžius Lietuvos partizanams

Tai įvyko prieš 30 metus, 1989-ųjų kovą, didžių šv. Velykų šeštadienį. Išvakarėse Kauko geležinkelio stotyje išlydėjome į JAV šios valstybės piliečių turintį partizaną Povilą Pečiulaitį-Lakštingalą su žmona Judita. Partizanas Sendzikas pasisakė, kad savajame kaimo Laukiškėse, Prienų rajone, netoli Išlaužo, keturių partizanų, žuvusių didžiulio mūšio metu, žūties vietoje pastatė paminklinį kryžių. Jo akys išdaė norą, kad šis kryžius būtų pašventintas liudininkų akiavizdoje. „Taip ir padarysi me, – šyptelėjo Garliavos bažnyčios vikaras V. Prajera, nužvelgęs susirinkusius, – jei tik Povilas mus galės nuvežti.“

Su kunigu dalyvaudavau buvusių tremtinių bei politinių kalinių ir Sajūdžio renginiuose. Todėl ir ši partizano norą laikėme šventai reikalingu. Buvo daug slapta pastatyta pa-

kryžių partizanų žūties vietoje. Bet tauta budo ir reikėjo jos kėlimasi drąsinti.

Partizanai žuvo Misiūnų sodyboje. Ją padegė iš Panemunės garnizono atvykę okupantų kariai. Mūšis truko keturias valandas. Sendzikas teigė, kad jų žuvo apie 90. Tai buvo paskutinioji didelės apimties partizanų kova Lietuvoje. Okupantai ją labai vertino, laikė savo pergalę, nuostolių neskaiciavo. A. Sniečkaus nurodymu vykdės mūšių garnizonas buvo apdovanojas vertingomis užsienietiškomis prekėmis.

Vėliau pirmojo Lietuvos tremtinių sąjungos Kauno skyriaus pirmininko Donato Grybausko iniciatyva buvo pastatytas kitas pa-

minklas, įamžinantis keturių didvyrių žūtį, tarp jų buvo Donato brolis Vytautas Grybauskas. Šis paminklas šiek tiek patrauktas nuo Misiūnų sodybos, arčiau Rokų–Prienų plento. Anksciau nuo jo atsišakojo kelias į Išlaužą, kuris buvo panaiintas dėl okupantams strategiškai svarbaus slapto radijo žvalgybos Linksmakalnio centro.

**Dr. Povilas VARANAUSKAS,
Kovo 11-osios Akto signataras**

Referendumų vajus ir emigracija

(atkelta iš 3 psl.)

Nuo 1990 metų pasitrukiamas į SSRS tampa masiniu, ypač išvedant sovietinę kariuomenę. Kareivių Lietuvoje būta apie 40 tūkstančių. Karininkų ir liktinių seržantų šeimynarių galėjo būti apie 16 tūkstančių. Represinėse struktūrose (KGB, GRU ir kt.) kartu su pasienio apsauga tarnavo (su karininkų šeimomis) iki 4 tūkstančių. Iš viso priskaičiuosime 60 tūkstančių išvykusiu, bet neemigravusiu asmenų. Visi jie buvo laikomi Lietuvos

gyventojais. Taigi iš to menamo milijono minusavus ir šį skaičių lieka 820 tariamai emigravusių. Dėl mažo giminatumo ir didelio mirtingumo pagal statistiką kasmet netenkame apie 10 tūkstančių gyventojų. Per 28 metus tai sudarytu 280 tūkstančių. Belieka 540 tūkstančių emigrantų. Anglicoje gyvenančių lietuvių bendruomenės pirmininkės nuomone, Anglicoje apsigyveno pusėvisių emigrantų, o jų tendabar gyvena apie 200 tūkstančių. Jei tikrai yra taip, tai iš viso

emigrantų turėtų būti apie 400 tūkstančių. Kitigalyra „svytuokliniai“ emigrantai. Jie deklaruja parvykimą, o po kurio laiko vėl išvyksta. Nereikėtų pamiršti į Baltarusijos pasienio rajonų kolūkius atskélusias baltarusiu šeimas. Jų buvo po keletą šeimų kiekviename pasienio rajono kolūkyje. Ir kai Lietuvoje kolūkiai iširo, jie sugrįžo namo. Jų būta daugiau nei du tūkstančiai.

Kažkas ne taip su mūsų emigracijos statistika.

Dr. Povilas JAKUČIONIS

Skelbimai

Kovo 15 d. (penktadienį) 17 val. Vilniaus įgulos karininkų ramovėje (Pamėnkalnio g. 13) kviečiame kartu paminėti „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą“ 40 metų jubiliejų. „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą“ 1978 m. lapkričio 13 d. įsteigė kunigai Jonas Kauneckas, Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius, Vincentas Vėlavičius ir Juozas Zdebskis.

Dalyvaus arkivyskupas emeritas Sigitas Tamkevičius, vyskupas Jonas Kauneckas, LGGRCTC generalinė direktoriė Teresė Birutė Burauskaitė, Vilniaus universiteto Filosofijos katedros doktorantas Vytautas Sinica, profesorius Vytautas Radžvilas. Koncertuos Vilniaus Jézuitų gimnazijos choras „Krantas“ (meno vadovas Leonidas Abaris), Skriaudžių ansamblis „Kanklės“ (meno vadovė Elena Sakavičiūtė), Lietuvos mokslo akademijos choras (meno vadovė Judita Taučaitė).

Kovo 23 d. (šeštadienį) 9.30 val. LPKTS buveinėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks LPKTS valdybos posėdis, **11 val. – TS-LKD PTKF tarybos posėdis.**

LPKTS valdybos ir TS-LKD Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos tarybos narius kviečiame dalyvauti.

Balandžio 6 d. (šeštadienį) 10.30 val. Kauno įgulos karininkų ramovės salėje (A. Mickevičiaus g. 19) įvyks LPKTS suvažiavimas. Registracija nuo 9.30 val.

Delegatus kviečiame dalyvauti.

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame buvusį Irkutsko sr. Tiretės r. tremtinį Viktorą Gončaruką, jo šeimą, gimines ir artimuosius dėl sūnaus Viktoro netikėtos mirties.

LPKTS Rokiškio filialas

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645
Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas
Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204

Redaktorė Jolita Navickienė
Kalbos redaktorė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1580 egz. Kaina 0,66 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Ilsėkites ramybėje

Rozalija Janina Bertulytė-Danilevičienė
1931–2019

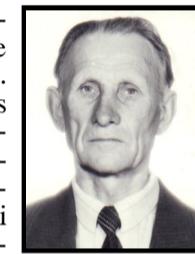

Gimė Zarasų r. Bružų k. ūkininkų šeimoje. Baigusi Salako vidurinę mokyklą mokytojavo Dūkšte, Kazitiškyje, Tetervinuose, kartu studijuodama Vilniaus pedagoginiame institute. 1951 m. su tėvų šeima išstrepta į Krasnojarsko sr. Jemeljanovo r. Sibire išvargo beveik septynerius metus. Grįžusiai į Lietuvą nebuvę leista dirbtinių pedagoginių darbų, išdarbino Pilviškių keramikos gamykloje planavimą skyriuje. Sukūrė šeimą, su vyru Kazimieru kartu pragvyenę 60 metų, užaugino tris sūnus, susilaikė šešių vaikaičių. Dirbo Palemono keramikos gamykloje technologe, planuotoja ir kitokį administracinių darbų. Nuo 1990 m. LPKTS Kauno filialo Panemunės poskyrio aktyvo narė. Prisidėjo prie tremtinių memorialo Petraslūnų kapinėse įrengimo.

Palaidota Kauno Vainatrakio kapinėse.

Sūnus Eugenijus Danilevičius

Romanas Gytis Mačerinskas
1930–2018

Gimė Joniškio r. Vaineikių k. ūkininkų šeimoje. Mokėsi Tautginių pradinėje, Joniškio 2-oje vidurinėje mokykloje, Joniškio gimnazijoje. 1949 m. šeima išstrepta į Irkutsko sr. Tangaujus r. Tem gyvenvietę. Kolūkyje dirbo įvairius darbus, baigė mechanizacijos mokyklą, dirbo kombainininku. 1959 m. atvyko į Lietuvą, bet čia neleido prisiregistravoti ir kurį laiką teko gyventi Latvijoje. 1960 m. grįžus į Tėviškę, dirbo Joniškio tarpukinėje organizacijoje inžinieriumi mechaniku. Buvo LPKTS Joniškio filialo aktyvus tarybos narys.

Palaidotas Joniškio senosiose kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Laimą, gimines ir artimuosius.

LPKTS Joniškio filialas

Pijus Vaškevičius
1939–2019

Gimė Vilkaviškio r. Gražiškių valsč. Gražiškių k. ūkininkų šeimoje, auginusejo penkis sūnus ir keturias dukteris. 6 metų neteko mamos. 1951 m. šeima išstrepta į Tomsko sr. Aleksandrovo r. Topolovkos k. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Tėviškę turėjo išsipirkti. Sukūrė šeimą su Krasnojarsko kr. tremtine Zita Kulbokaite, užaugino sūnų ir dukterį, sulaikė vaikaičių. Dirbo kooperatyvo šaldytuvų mechaniku. Nuo 1991 m. aktyviai dalyvavo LPKTS veikloje.

Palaidotas senosiose Vilkaviškio kapinėse.

Užjaučiame žmoną, vaikus ir vaikaičius.

LPKTS Vilkaviškio filialas

Zita Liudita Liočaitė-Biknerienė
1940–2019

Gimė Tauragės aps. Šilalės valsč. Kilpienių k. ūkininkų šeimoje. Buvo artimų giminaičių partizanų gretose. Zita dar paauglė slaugė sunkiai sužeistą partizaną – savo dėdė. Ištekėjo už pañašaus likimo Jurgio, augino šeimą... Buvo aktyvūs LPKTS Šilalės filialo nariai. Jai pripažintas Laisvės kovų dalyvio statusas.

Palaidota Tauragės evangelikų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnaus šeimą, vaimaičius, provaikaičius, gimines ir artimuosius.

LPKTS Šilalės filialas

Žaliosios rinktinės istorija

Tęsinys.

Pradžia Nr. 2 (1312)

1946 metų vasario 13 dieną žuvus Petraičiu ir Pilėnų būrio vadui Sakuui, Žaliosios rinktinės vadovybė nebuvo atkurti. Neturint aukštesnio rango karininko, rinktinės vado pareigas pradėjo eiti buvęs Žaliosios rinktinės štabo karininkas, ypatingojo būrio vadas Juozas Skačauskas-Strausas. Strausas gimė Maldžiūnų k., Rozalimo valsčiuje, vargingu ūkininku šeimoje. Antrojo Pasaulinio karo metais dirbo Panevėžio kalėjimo prižiūrėtoju. 1944 metais permestas iš Žemaitijos į Vokietiją, kur baigė desantininkų mokyklą. Tais pat metais, žiemą, parašiutu nuleistas su desantininkų grupe į Ažagų mišką (Panevėžio valsčius).

1945 metais NKVD kariuomenei masiškai valant Eimuliškių, Ažagų, Bedugnės miškus, kartu su gausiu partizanų daliniu persikėlė į Rozalimo valsčių, o dar vėliau į Šeduvo valsčių. Dalvavo Žaliosios rinktinės kūrime. Nuo pat pradžią vadovavo smogiamajai partizanų grupei, vykdavo Žaliosios rinktinės partizanų lauko teismo nuosprendžius. Pasižymėjo ūmiu charakteriu ir nuožmiu būdu. Santūrus ir draugiškas jis buvo ir tarp partizanų rėmėjų. Strauso veiklos rajonas buvo tarp Baisogalos ir Pakruojo valsčių, nors organizaciniais klausimais jis buvavo ir Radviliškio bei Smilgių valsčiuose. Strauso būrys palaikė santykius su Juozo Mingilo-Vilko bei jo pavaduotoju Juozo Kudabos-Kemzūros būriu (20partizanų), veikusiu Rozalimo ir Šeduvo valsčių, Mažuolių, Lėgėcių, Liaudiškių bei Radvilonių miškuose. Sidabravo apylinkėse Strausas palaikė ryšius su Sidabro būriu, veikusiu Sidabravo, Smilgių ir Naujamiesčio

valsčiuose. Smilgių, Raginėnų, Labos apylinkėse veikė gana autonomiškas Valo būrys, kuris nors formaliai ir paklusio Strauso nurodymams, bet faktiškai veikė labai savarankiškai.

Šioje vietoje reikia padaryti tam tikrą išlygą. Skaitant Visvaldo (Kūlio-Briedžio) Žaliosios rinktinės istoriją, susidaro išpūdis, kad Žalioji rinktinė veikė Joniškėlio, Pušaloto, Piniavos, Kupiškio, Karsakiškio, Naujamiesčio, Smilgių apylinkėse. Iš tikrujų, 1945 metų rugpjūčio 25 dieną žuvus I. Pocevičiui, vadovavimą Žaliajai rinktinei perima Petraitis, kurio būrys telkėsi Ažagų, Eimuliškių bei Bedugnės miškuose. Jam vadovaujant buvo patvirtinta rinktinės vėliava, naujas priesaikos tekstas, jam prisiekė visų aplinkinių Panevėžio apskrities partizanų junginių vadai. Taip Žaliosios rinktinės vadovavimo centras iš Šeduvo valsčiaus persikelia į Panevėžio valsčių. Ir tuomet kaip žūva Petraitis, Žaliosios rinktinės pavadinimą perima Žaliosios girios partizanai. Pastarieji, turėdami žymiai gausesnius kovos būrius bei geresnę organizacinę struktūrą, nei Šeduvo-Rozalimo valsčių partizanai, laikėsi pastarųjų atžvilgiu visiškai autonominiskai. Galutinai ši pasidalijimą įtvirtino Algirdo ir Prisikėlimo apygardų įkūrimas. Nors Šeduvo, Smilgių, Aukštakų, Rozalimo partizanai save laikė I. Pocevičiaus Žaliosios rinktinės galios ir viršenybės perėmėjais, bet faktiškai ima veikti du autonomiški junginiai, vienas nuo kito visiškai nepriklausomi. Kadangi Žaliosios girios Žaliosios rinktinės istorija labai detalai išdėstyta Visvaldo darbe, aš pabandysi nupūsti laiko dulkes nuo I. Pocevičiaus Žaliosios rinktinės palikimo.

1946–1947 metais Smilgių, Rozalimo ir Šeduvo valsčiuose pažymėti

kautynių gausa bei žmonių žūtimis abiejose barikadų pusėse. Toliau pateiksiu keletą žymesnių kovos epizodų.

1947 metų liepos 9 dieną Šeduvo vykdomojo komiteto pirminkas Vladimiras Popovas, lydimas 4 stribų ir komjaunuolio, Šeduvo prekybos sandėlio vedėjo Algirdo Žeromskio, išsiruošė į Alksniupių, Naujasodžio ir Sliekų kaimus, ragindami paskirus žmones atsiskaityti už neatliktas prievoles valstybei. Kelias užtruko ir dieina pakliuvo karšta. Todėl jau popiet Sliekų kaime užėjo pas Juozą Devėnį ir paprašė, kad pastarasis juos nuvežtu į Šeduva. Bet Juozas atsakės, kad ką tik grįžęs iš Šeduvo ir arkliai pavargę. Aktyvistams nieko kito neliko kaip pėsčiomis eiti atgal į Šeduva. Už Alksniupių kaimo jų laukė Strauso partizanų būrio pasala. Stribai buvo užklupti taip netikėtai, kad nespėjo net šūvio išsauti. Per kelias akimirkas buvo nukauti Šeduvo vykdomojo komiteto pirminkas Vladimiras Popovas, NKVD būrio eilinis Drigačiovas bei trys stribai: Romas Urba, Mykolas Dapnis ir Stasys Petrauskas. Komjaunuolis Algirdas Žeromskis éjo kažkiek atsilikęs ir, pradėjus šaudyti, pasileido bégti per laukus, atsišaudydamas revolveriu. Vienas miškiniu, pagavęs laukuose arkli, pasivijo komjaunuoli už Juodupių kaimo ir ištardęs likvidavo. Už kelių valandų į kautynių vietą atvyko Šeduvo stribų vadas Loginovas su dideliu būriu kareivių. Prasidėjo partizanų persekiojimo operacija. Jie užklupti buvo Sliekų kaimo ūkininko Juozo Devéno klojime. Tačiau stribų vadas Loginovas taip nevykusiai apsupo minétą vietą, kad kautynių metu buvo mirtinai sužeistas tik NKVD jaunesnysis leitenantas. Strauso būrio partizanai be nuostoto

lių sėkmingai pasitraukė į Maldžiūnų mišką. Pykčio pagauti baudėjai émė mušti niekuo dėtą klojimo savininko žmoną Oną Devénenę, kuri, praslinkus metams, nuo patirto streso ir sužalojimų miršta. Netverdami pykčiu stribai ir enkavedistai apsupa už kilometro buvusiā Šernų sodybą ir vos nesušaudo nieko nenutuokiančius žmones.

Didžiausio stebuklo dėka visi lieka gyvi ir sveiki, nors padegamosiomis kulkomis buvo bandoma padegti namą bei šienovežimą. Užėjės stiprus lietus ir Dievo apvaidza tuomet išgelbėjo nuo mirties gausią Šernų šeimyną. Panevėžio apskrities valdžia už blogą operacijos įvykdymą pažemino pareigose ir išsiuntė iš Šeduvo valsčiaus stribų vadą Loginovą. Valsčiaus ūkininkai buvo apdėti padintais mokesčiais, o skolininkai buvo perduoti į teismą. Po šio įvykio buvo areštuoti keli aplinkinių kaimų gyventojai ir žauriai mušami Šeduvo saugume, siekiant išgauti prisipažinimą.

1947 metų spalio 29 dieną Juozas Skačauskas-Strausas, Alfonsas Podžiūnas-Kiaunė, Juozas Montvilas-Apuokas, Petras Paluckas Žukas bei Pranas Razgaitis-Sauleika, vieno arklio kinkiniu atvyko į Birutės kaimo (Šeduvo valsčius) gyventojo Petro Plungės sodybą. Ryte sodybą apsupo Rozalimo stribai. Prasidėjusio mūšio metu krenta kulkosvaidininkas Kiaunė, o po keleto minučių šokdamas per langą susižedžia ir nusišauna pats rinktinės vadas Juozas Skačauskas-Strausas. Iš apsupties pavyksta pabėgti Apuokui, Saulėikai bei Žukui. Žuvus Strausui, artimiausią apylinkių partizanai susiskirsto į mažesnes partizanų grupeles, iš dailes nutraukdami tarpusavio ryšius.

(Bus daugiau)
Gintautas PABILIONIS

Festivalio „Jūs mūsų širdyse“ filmų sklaida téiasi

Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos Kauno skyrius (LKRKA) 2018 metais iškėlė uždavinį prisiminti žuvusiuosius už tévynę šūkiu „Kas žuvę už laisvę – nežuvę“.

Po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo pirmaisiais dešimtmeciais keitėsi ir kūrėsi valstybės sistemos politinis, ekonominis, socialinis, kultūrinis gyvenimas. Reikėjo laiko atgaivinti praeities prisiminimus – partizaninio pasipriešinimo Sajūdžio, masinio tautiečių trėmimo į Sibirą istorinius etapus, kurie viešojoje erdvėje buvo primiršti.

2012 metais (LKRKA) Kauno skyriaus kūrybinė grupė: Aleksandras Vitkus, Antanas Zinkevičius, Gintaras Zinkevičius, Gintautas Tamulaitis, Algimantas Tamulaitis, Vytautas Žymančius, įvykdė projektą „Lietuvos kariuomenės ir laisvės kovų istorijos chronologija 1915–1940 metai“. Sukurtas edukacinis vaizdo filmas apie Lietuvos laisvės kovų istorines datas nuo jos ištakų iki 1940 metų, skirtas pedagogams, moksleiviams, kariams, visuomenei primininti svarbius Lietuvos istorijos įvykius.

Lietuvos kultūros tarybos iš dalies parametas 2014 metais įvykdytas projektas „1947 metų agentūrinė byla „Vakarai“. Surinkta faktinė, istorinė, archyvinė medžiaga, partizano Sigito Kvietkausko pa-

sakojimas, kaip iš jų sodybos pasienyje, partizano Juozo Lukšos grupė 1947 metais pirmą kartą perėjo Lietuvos–Lenkijos sieną ir perdarė žinias Vakarams.

Tęstant šią tradiciją, 2015 metais Lietuvos kultūros taryba patvirtino darlinių rėmimo projektą „Antanas Lukša. „Laikom frontą“ apie partizano Juozo Lukšos brolio Antano-Arūno gyvenimą.

Filmų šia tema parodyti keli kartus Kauno karininkų ramovėje, LPKTS salėje Kaune. 2016 metais filmai demonstruoti Kauno viešojoje bibliotekoje.

Kauniečių kūrybinei grupei kilo idėja supažindinti visuomenę apie šalių istorinius įvykius, partizaninio pasipriešinimo sajūdį – organizuoti teminių filmų festivalį „Jūs mūsų širdyse“. Dėl festivalio paramos dalyvavome Lietuvos krašto apsaugos ministerijos projektų konkurse. Mūsų projektas įvertintas teigiamai, paskirta 1/7 dalis reikalingų lėšų, atsiskaityti reikalaujama už visą projekte numatyta sumą. Tokie konkursai negali tenkinti dalyvių turinčių net labai gerus norus. Mes atsisakėme skirti lėšų, patys nutarėme organizuoti Lietuvos kariuomenės istorijos, partizaninio judėjimo sajūdžio, politinių kalinų ir tremtinių, iki šių dienų sukurto fondo vaizdo juostų sklaidą.

Festivalio organizavimas vyko keiliais etapais. Vykdant apklausą surinkti Lietuvoje šia tema sukurti filmai, turintys išliekamą vertę. Susikaupė įvairių stilų, žanrų dvidešimt vieno filmo fondas. Platūs autorų ratas: iš Kupiškio, Obelių, Marijampolės, Tauragės, Kauno, Vilniaus, Punsko (Lenkija). Su filmų autoriais suderinta, kad filmų sklaidai vyks nemokamai.

Prasidėjus festivalio idėjos įgyvendinimo lėšų paieškai, kreiptasi į 15 stambiu pramonės organizacijų – atsakymas nulinis, į 15 stambiu žemvaldžių firmų – atsakymas nulinis. Asmeninai Seimo nario, turtingos imonės valdytojo pažadai – „užmiršti“.

Rėmėjų palaikymo sulaukta iš LKRKA asociacijos, Lietuvos šaulių sąjungos, Kauno igulos karininkų ramovės. Informacinių rėmėjai: „Laikinoji sostinė“, „Bernardinai“, „Kauno diena“, „XXI amžius“, „Voruta“, „Tremtinys“. Dizaineris – fotografas Gintaras Jaronis sukūrė festivalio plakatą, sumaketavo 21 festivalio filmų anotacijų leidinuko projektą.

Filmų festivalis „Jūs mūsų širdyse“ vyko Kauno igulos karininkų ramovėje 2018 metų rugsėjo 30–31 dienomis. Pirmąją dieną karo istorikas prof. Valdas Rakutis susirinkusiesiems apžvel-

gę svarbiausius Lietuvos istorijos įvykius nuo Kosciuškos sukilimo iki partizanų pasipriešinimo gintis nuo sovietų okupantų ir Sajūdžio, atvedusio į nepriklausomybę. Antrąją dieną Vytauto Didžiojo karo muziejaus muziejiniukė Greta Kučinskaitė savo paskaitoje demonstravo skaidres apie Lietuvos partizanų būrių, apskričių sudarymo etapus, taktikos keitimą ypatybes. Sužinodino su inžinerinių statinių – bunkerų įvairove, kaip partizanų buitimis.

Per dvi festivalio dienas buvo parodytas 11 filmų – dokumentinių, vaidybinių, eksperimentinių.

Spalio mėnesį festivalio „Jūs mūsų širdyse“ filmų programa rodyta Kaune – Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, Lietuvos švietimo istorijos muziejaus, Kauno pedagogų kvalifikacijos centro salėse. Vėliau filmai rodyti Kauno viešojoje bibliotekoje.

Praėjusių metų pabaigoje filmai keiliavo po įvairius Lietuvos regionus ir Punską (Lenkija). Šių metų sausio mėnesį – Kupiškio krašto kultūros centre ir Žemaitijos regione susitikime su Alsėdžių gimnazijos moksleiviais.

Teminų filmų festivalio sklaidos projektas pradedė naują etapą.

Aleksandras VITKUS,
Antanas ZINKEVIČIUS